

Seminārs : „Dopinga kontroles īpatnības gaisa balonu sporta sacensībās”.
2011.gada 25.maijs, Valmiera.

1. Dopinga definīcija

Panākumu gūšanai daži sportisti izmanto neatļautus paņēmienus gan treniņos, gan sacensībās. Lai nodrošinātu vienlīdzīgus apstākļus visiem, ir pieņemti noteikumi, kas aizliedz dopinga vielu lietošanu. Dopinga var definēt šādi: Tādu vielu vai metožu lietošana, kuras ir aizliegtas saskaņā ar atbilstošo starptautisko vai nacionālo sporta vadošo organizāciju noteikumiem.

2. Kādēļ dopinga ir aizliegts?

Ir ļoti svarīgi, lai sportisti un ikviens cilvēks, izprastu iemeslus, kuru dēļ sportā ir aizliegta noteiktu vielu un metožu lietošana un tās tiek uzskatītas par dopinga.

Vissvarīgākie faktori, kuru dēļ sportā tiek aizliegtas par dopinga uzskatītās vielas un metodes, ir ētiskie apsvērumi (godīga spēle) un medicīniskie iemesli (iespējamā veselībai bīstamā iedarbība).

Ētiskie apsvērumi:

Sporta noteikumi aizliedz dopinga vielu un metožu lietošanu, un tas ir noteicošais faktors, lai sportisti nelietotu dopinga. Tā izmantošana ir tieši tāds pats noteikumu pārkāpums kā sestā spēlētāja iznākšana uz laukuma hokejā vai maratonskrējēja brauciens ar mašīnu distancēs laikā. Tiesa, šos pārkāpumus ir vieglāk konstatēt, to dara tiesneši. Dopinga ir grūtāk noteikt. Noteikumi sportā ir pieņemti tādēļ, lai nodrošinātu godīgas sacensības. Ja sacensības būtu bez noteikumiem, tās nesagādātu prieku ne sportistiem, ne skatītājiem. Kāds var nepieņemt noteikumus, kāds var mēģināt tos mainīt, ja domā, ka tie ir jāmaina, bet jāspēlē ir pēc tiem noteikumiem, kuri ir pieņemti.

Medicīniskie apsvērumi:

Nepamatota medicīnisko preparātu un dopinga metožu lietošana var būt bīstama veselībai. Sporta organizācijas vēlas pasargāt sportistus no dažādu vielu un metožu blakusiedarbībām. Tomēr aizliegto vielu un metožu sarakstā jeb t.s. "dopinga sarakstā", ir tādas vielas, kuru bīstamie blakus efekti nav pilnībā izpētīti.

Aizliegto vielu un metožu sarakstā ir ietvertas arī tādas zāles, kuras parasti izmanto ārstēšanā, piemēram, saaukstēšanās un drudža gadījumā, un kuras ir pieejamas bez receptēm. Tas īpaši ir jāņem vērā sportistiem, kuri paši iegādājas medikamentus. Tādā gadījumā viņiem ir jāpārliedz, vai tie nesatur dopinga vielas.

3. Vielas, kas aizliegtas atsevišķos sporta veidos nosaka PASAULES ANTIDOPINGA KODEKSS (Spēkā no 2007.gada 1.janvāra)

P1. ALKOHOLS

Alkohols (etanol) ir aizliegts tikai sacensībās zemāk minētajos sporta veidos. Noteikšanai izmanto izelpojama gaisa un/vai asins analīzi. Antidopinga noteikumu pārkāpumu koncentrācija (koncentrācija asinīs) ir : loka šaušana (FITA), autosports (FIA), karatē (WKF), modernās piecīņas (UIPM) disciplīnās, kas saistītas ar šaušanu, motosports (FIM), deviņu ķegļu boulinga (FIQ) 0,10 g/L, Aviosports (FAI) 0,20g/L ; ūdensmotosports (UIM) 0,30g/L.

Alkoholi ir ķīmisko vielu grupa, lielākā daļa no tiem ir toksiski. Visizplatītākais ir etanols vai etilalkohols, kas tiek iegūts no cukura fermentācijas. Tas ir netoksisks, izņemot gadījumus, ja to lieto lielos daudzumos un ilgstoši. Alkoholu gadsimtiem ilgi kā dzērienu sastāvdaļu. Alkohols ir centrālās nervu sistēmas depresants. Pēc lietošanas alkohols strauji izplatās organismā, īpaši ietekmējot galvas smadzenes.

Kāpēc sportisti to varētu lietot?

Alkoholu varētu izmantot nelielos daudzumos, lai samazinātu trīci, lai paaugstinātu pašpārliecinātību un atslābinātos. Tajos sporta veidos, kuros īpaši nepieciešams "vēss prāts", piemēram, biljardā, darts, loka šaušanā un šaušanā, sportisti, lietojot alkoholu, var iegūt zināmas priekšrocības.

Potenciāli bīstamās blakusparādības

- ilgstoša lietošana var izraisīt atkarību
- alkohols samazina līdzsvaru, reakcijas laiku, roku un acu koordināciju un komplekso motoru koordināciju
- alkohols var padarīt sportistu bīstamu un agresīvu, kas var radīt draudus pretiniekiem un komandas biedriem
- pārlieku ilgstoša alkohola lietošana var izraisīt aknu darbības traucējumus

Kas vēl būtu jāzina?

Alkohols ir aizliegts dažos sporta veidos. Ja nacionālā vai starptautiskā sporta organizācija to pieprasa, var noteikt elpas vai asiņu alkohola testu.

P2. BETA-BLOKATORI

Beta-blokatoru lietošana ir aizliegta tikai sacensībās šādos sporta veidos: aviosports (FAI); loka šaušana (FITA) (aizliegts arī ārpus sacensībās); autosports (FIA); biljards (WCBS); bobslejs (FIBT); boulinga (CMSB); bridžs (FMB); ķērlings (WCF); golfs (IGF); vingrošana (FIG); motosports (FIM), modernās piecīņas (UIPM) disciplīnās, kas saistītas ar šaušanu; deviņu ķegļu boulinga (FIQ), ūdensmotosports (UIM); burāšana (ISAF) tikai match race helms, šaušana (ISSF, IPC) - aizliegts arī ārpus sacensību periodā; slēpošanas sporta veidos (FIS): lēkšanā ar slēpēm, frīstailā (aerials/halfpipe) un snovbordā (halfpipe/big air); cīņa (FILA).

Kas tie ir?

Beta-blokatori ir medikamentu grupa, kuru galvenokārt izmanto paaugstināta asinsspiediena, stenokardijas, migrēnas un dažādu sirds aritmiju ārstēšanā

Kāpēc sportisti varētu tos lietot?

Beta-blokatorus var izmantot, lai kontrolētu uztraukumu, lai stabilizētu un samazinātu sirdsdarbības frekvenci, un/vai samazinātu roku trīci. Īpaši tādos sporta veidos kā loka šaušana, šaušana, modernā piecīņa, kamanīņas, niršana, bobslejs, trampīnlēkšanā un tehniskajās sporta veidos beta-blokatori var sniegt zināmas priekšrocības.

Potenciāli bīstamās blakusparādības

Beta-blokatoriem ir blakusparādības treniņu laikā, jo tie samazina uztveres spējas un izturību slodzes laikā. Bez tam ir vēl tādas blakusparādības kā:

- asinsspiediena pazemināšanās
- sirdsdarbības frekvences pazemināšanās (bradikardija)
- sirds vājums
- cirkulācijas traucējumi
- bezmiegs
- impotence

Kas vēl būtu jāzina?

Beta-blokatoru lietošana sportā ir aizliegta. Tā kā turpinās beta-blokatoru ļaunprātīga izmantošana dažos sporta veidos, un tā kā ir plašas alternatīvu metožu iespējas, sporta organizācijas patur tiesības veikt pārbaudes tajos sporta veidos, kur uzskata to par nepieciešamu.

Beta-blokatori ir šādi:

Acebutolol, alprenolol, atenolol, betaxolol, bisoprolol, bunolol, carteolol, carvedilol, celiprolol, esmolol, labetalol, levobunolol, metipranolol, metoprolol, nadolol, oxprenolol, pindolol, propranolol, sotalol, timolol.

Atbilstoši Pasaules Antidopinga kodeksa un Eiropas Padomes Antidopinga konvencijas prasībām, Ministru kabinets 2004.gada 30.novembrī apstiprināja "Dopinga kontroles noteikumus". Pamatojoties uz šo noteikumu un Sporta likuma prasībām dopinga kontroles Latvijā veic Sporta medicīnas valsts aģentūra.

Veselības ministrija antidopinga programmas koordinēšanai izveidojusi Antidopinga komiteju piecu personu sastāvā:

- Antidopinga komitejas priekšsēdētājs - R.Joksts, Veselības ministrijas Veselības aprūpes departamenta direktors.

Pārējie komitejas locekļi -

- E.Fogelis - Latvijas Olimpiskās komitejas ģenerālsēkretārs,
- A.Kalniņš - Latvijas Sporta federācijas prezidents,
- E.Puriņš - Latvijas Sporta federāciju padomes ģenerālsēkretārs,
- A.Brūne - Izglītības un zinātnes ministrijas Sporta departamenta direktore.

Sporta medicīnas valsts aģentūra 2003.gada martā izveidoja Antidopinga nodaļu, kura īsteno Antidopinga komitejas lēmumus un veic pasākumu antidopinga jomā.

DOPINGA KONTROLES PROCEDŪRA

<p>1. Paziņojums par dopinga kontroli Tam jābūt rakstiskam un sportists to paraksta</p>	
<p>2. Reģistrēšanās un personas apliecības uzrādīšana Jūs varat izvēlēties arī kādu pavadītāju. Pēc reģistrēšanās un dokumenta uzrādīšanas jums paskaidros dopinga kontroles norisi.</p>	
<p>3. Urīna savākšanas trauciņa izvēle Kad esat gatavs nodot urīna paraugu, jums jāizvēlas viens no vairākiem piedāvātajiem aizzīmogotajiem plastmasas trauciņiem urīna savākšanai.</p>	
<p>4. Urīna parauga savākšana Urīna parauga savākšana notiek tiešā dopinga kontroliera uzraudzībā. trauciņa jābūt vismaz 90ml urīna. Ja uzreiz netiek nodots vajadzīgais daudzums, skat. īpašos gadījumus 12.punktā.</p>	
<p>5. Pudelišu izvēle Kad nepieciešamais urīna daudzums atrodas trauciņā, jūs uzaicinās izvēlēties aizzīmogotu kodētu pudelišu komplektu, ar konteineriem vai aizzīmogojamām kastītēm.</p>	
<p>6. Urīna parauga sadalīšana un īpatnējā svara noteikšana Urīnu no plastmasas trauciņa ir jāsadala abās kompleksa pudelītēs. Tas jādara jums, vai pēc jūsu pieprasījuma dopinga kontrolierim. Īpatnējam svaram 1,010 vai augstākam. Ja īpatnējā svara ekspresanalīze uzrāda citus skaitļus, jums var pieprasīt nodot urīna papildu paraugu.</p>	
<p>7. Pudelišu aizvēršana un aizzīmogošana Jūs pats vai pēc jūsu pieprasījuma dopinga kontrolieris aizver pudelītes, un pārbauda hermētiskumu. Tad pudelītes tiek aizzīmogotas un kodētas īpašām metodēm.</p>	
<p>8. Dopinga kontroles anketas aizpildīšana Pudelišu kodus dopinga kontrolieris ierakstīs Dopinga kontroles anketā. Jums jāpārbauda, vai tas ir izdarīts pareizi. Atsevišķos gadījumos anketā tiks ierakstīts urīna pH līmenis vai īpatnējais svars.</p>	
<p>9. Lietoto medikamentu uzskaitē Dopinga kontrolieris lūgs jūs informēt par medikamentiem, kurus esat lietojis noteiktā laikā pirms dopinga kontroles. Neaizmirstiet pieminēt vitamīnus, homeopātiskās zāles, augu preparātus, kontracepcijas tabletes. Šī informācija būs konfidenciāla un nekur netiks izmantota.</p>	
<p>10. Dopinga kontroles anketas parakstīšana Parakstot dopinga kontroles anketu, jūs apstiprināt, ka visa procedūra noritējusi pareizi un jums nav nekādu iebildumu. Ja ir kādas piezīmes, jūs tās drīkstat ierakstīt anketā šim nolūkam paredzētā speciālā ailē. Jums obligāti jāparaksta anketa. Tad dopinga kontrole ir pabeigta.</p>	
<p>11. Iepakojšana transportēšanai Dopinga kontroles vietā paraugi tiek rūpīgi iepakoti konteineros un aizzīmogotās kastēs nosūtīšanai uz Pasaules antidopinga aģentūras (WADA) akreditētu laboratoriju.</p>	
<p>12. Īpašs gadījums: daļēji nodota analīze Ja jūs nododat nepietiekošu daudzumu urīna, tas tiks iepildīts pagaidu pudelītē, kuru aizzīmogos. Šīs pudelītes kodu ierakstīs dopinga kontroles anketā. Kad jūs būsiet gatavs nodot atlikušo daļu, tad abas daļas tiks salietas kopā.</p>	

Normatīvie akti :

- 1.PASAULES ANTIDOPINGA KODESS** Pasaules antidopinga kodekss pirmo reizi tika pieņemts 2003. gadā; tas stājās spēkā 2004. gadā. Šajā dokumentā ir iekļauti Pasaules Antidopinga aģentūras dibināšanas valdes 2007. gada 17. novembrī apstiprinātie Pasaules antidopinga kodeksa grozījumi. Pārskatītais Pasaules antidopinga kodekss stājās spēkā 2009. gada 1. janvārī.
 - 2.2005.gada 19.oktobra Starptautiskā konvencija pret dopingu sportā Konvencija ratificēta ar likumu "Par Starptautisko konvenciju pret dopingu sportā", kas pieņemts Saeimā 2006.gada 23.februārī. Konvencija stājās spēkā 2007.gada 1.februārī
 - 3.Eiropas padomes 1989.gada 16.novembra Antidopinga konvencija Nr.135
 - 4.LR likums: „Par Antidopinga konvencijas papildprotokolu” Saeimā pieņemts 2003. gada 16. oktobrī.
 - 5.Kopenhāgenas deklarācija par antidopingu sportā, parakstīts 2004. gada 12.janvārī, Latvijas Republikas valdības vārdā K.Šadurskis Izglītības un zinātnes ministrs
 - 6.23.02.2006. likums "Par Starptautisko konvenciju pret dopingu sportā" ("LV", 40 (3408), 09.03.2006.) [stājās spēkā 10.03.2006.]
- Spēkā esošs